

VIIES OSAKOND

KOHTUASI MALKOV *versus* EESTI

(Kaebus nr 31407/07)

OTSUS

STRASBOURG

4. veebruar 2010

*Käesolev kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel.
Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.*

Kohtuasjas *Malkov versus Eesti*,
Euroopa Inimõiguste Kohus (viies osakond) kojana, kuhu kuuluvad:
Esimees Peer Lorenzen,
kohtunikud Renate Jaeger,
Karel Jungwiert,
Rait Maruste,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Zdravka Kalaydjieva
ja *osakonna sekretäri asetäitja* Stephen Phillips,
olles nõu pidanud kinnisel istungil 12. jaanuaril 2010,
on teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu samal kuupäeval.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb kaebusel (nr 31407/07) Eesti Vabariigi vastu, mille esitas 11. juulil 2007 Euroopa Inimõiguste Kohtule („EIK“) kodakondsuseta isik **Deniss Malkov** („kaebaja“) Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) artikli 34 alusel.
2. Kaebajat esindas kohtus Tallinnas tegutsev jurist A. Jakobson, Eestit („valitsus“) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.
3. 8 septembril 2008 otsustas viienda osakonna esimees teavitada valitsust esitatud kaebusest. Kohaldades konventsiooni artikli 29 lõiget 3, otsustas EIK arutada asja vastuvõetavust ja sisu koos.

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

4. Kaebaja sündis 1979. aastal. Käesoleva kohtuotsuse tegemise ajal on ta vangistuses.

A. Kohtueelne menetlus

5. 6. augustil 1998 alustati eeluurimist seoses taksojuhi tahtliku tapmisega. Viimase surnukeha oli leitud nädal varem metsast ja tema sõiduauto oli süüdatud põlema.
6. 28. jaanuaril 1999 peatati uurimine, sest teo toimepanijat ei olnud suudetud kindlaks teha.
7. 10. augustil 1999 jätkati uurimist K. kui kahtlustatava suhtes. Järgmisel päeval kuulati kaebaja tunnistajana üle. Ta väitis, et ei ole kasutanud 1998. aastal Tallinnast Sillamäele sõitmiseks taksot, ei ole müünud F.-le mobiiltelefoni ega ole midagi kuulnud taksojuhi mõrvamisest Tallinnas. Ülekuulamine kestis kümme minutit.
8. 16. augustil 1999 peatati uurimine taas.
9. 19. aprillil 2001 taastati eeluurimine.
10. 19. aprillil 2001 andis Tallinna Halduskohtu esimees loa T. koju pealtkuulamiseadmete paigaldamiseks ja vestluste salajaseks salvestamiseks. Luba anti 10 päevaks kehtivusega kuni 18. mai 2001. 11. mai 2001 jälitustegevuse protokollis kohaselt rääkisid kaebaja ja T. taksojuhi mõrvast.

11. 30. juulil 2001 koostas uurija määruse, mille kohaselt esialgu tapmisena kvalifitseeritud kuritegu kvalifitseeriti ümber tahtlikuks tapmiseks. K. ja kaebaja identifitseeriti kahtlustatavatena. Uurija korraldusel tuli mõlemad järgmisel päeval politseijaoskonda toimetada.
12. 1. augustil 2001 taotles uurija kaebaja ja K. kinnipidamist, kui nad püüavad riigist lahkuda.
13. 17. augustil 2001 proovis politsei kaebajat vahistada, kuid kaebaja ei olnud kodus. Kaebaja naaber ei olnud kaebajat nädal aega näinud.
14. Samal kuupäeval koostas uurija kaebaja süüdistatavana vastutusele võtmise määruse. Kaebajat süüdistati koos K.-ga tahtlikus tapmises, röövimises raskendavatel asjaoludel ja võõra vara hävitamises. Süüdistuse kohaselt pandi kuriteod toime ööl vastu 17. maid 1998. Et kaebaja hoidis eeluurimisest kõrvale, tunnistati ta tagaotsitavaks ja uurimine peatati.
15. 17. augustil 2001 tegi Ida-Viru Maakohus uurija taotlusel ka määruse kaebaja kümnepäevaseks kinnipidamiseks pärast tema vahi alla võtmist.
16. 5. oktoobril 2001 alustati eeluurimist T. suhtes, keda süüdistati taksojuhi tapmisest mitteteatamises.
17. 1. detsembril 2003 kaebaja vahistati.
18. 2. detsembril 2003 esitati talle 17. augustil 2001 koostatud süüdistatavaks tunnistamise määrus.
19. 4. detsembril 2003 tegi Narva Linnakohus määruse kaebaja vahi alla võtmiseks üheks kuuks. Järgnevalt pikendas kohus regulaarselt tema vahi all pidamist (31. detsembril 2003 ja 29. jaanuaril, 26. märtsil, 27. mail, 23. juulil ja 26. augustil 2004).
20. Vahepeal, 23. juulil 2004, liideti T. poolt kuriteost mitteteatamise kriminaalasi selle kriminaalajaga, kus kaebaja ja K. olid süüdistatavad.

B. Kohtumenetlus

21. 21. septembril 2004 koostati süüdistusakt ja kriminaalasi saadeti Narva Linnakohtusse.
22. 1. veebruaril 2005 tegi linnakohus kaebaja koos K. ja T.-ga kohtu alla andmise määruse. Kaebajale ja K.-le esitati süüdistus tahtlikus tapmises ja võõra vara hävitamises, T.-le esitati süüdistus kuriteost mitteteatamises. Linnakohus jättis jõusse süüdistatavate suhtes eelnevalt kohaldatud tõkendid: kohus pikendas kaebaja vahi all pidamist ja K. elukohast lahkumise keeldu. T. suhtes tõkendit ei kohaldatud, sest tema kandis sel ajal kümneaastast vangistust.
23. Narva Linnakohtu ja Viru Maakohtu, kes menetles asja kohtusüsteemi ümberkorraldamise järgselt, istungid olid kavandatud viiele päevale nii aastal 2005 kui aastal 2006. Nendest kümnest etteplaneeritud kohtuistungi päevast lükati kohtuistungid viiel korral edasi, peamiselt kohtuniku või kohtukaasistuja haigestumise tõttu ja tunnistajate kohtusse ilmumatajätmise tõttu. 2006. aasta kevadel suri kohtuasja arutanud kohtunik. Kohtumenetlust alustati uuesti teise kohtunikuga. 18. oktoobril 2006 taandas kohtunik end menetlusest, sest ta oli menetluse varasemas staadiumis otsustanud kaebaja vahi all pidamise üle. Samal kuupäeval taandas end teine kohtunik samal põhjusel. Kohtuasi määrati seejärel neljandale kohtunikule, kes arutas kohtuasja lõpuni.
24. Aastatel 2007 ja 2008 kavandati kohtuistungid üheteistkümnele päevale. Reaalselt toimusid istungid viiel päeval, kuuel korral lükati istungid edasi kohtuniku, prokuröri ja advokaadi haiguse ja kolmel korral tunnistajate ilmumatajäämise tõttu.

25. 29. aprillil 2005, 31. mail 2006, 16. augustil 2007, 27. novembril 2007 ja 6. veebruaril 2008 jätsid linnakohus ja maakohus rahuldamata kaebaja taotlused tema vabastamiseks ja kinnipidamise asemel allkirja vastu tõkendina elukohast lahkumise keelu kohaldamiseks. Kohtud märkisid, et kaebajat süüdistatakse raskes kuriteos, ta oli ennast pikka aega varjanud (17. augustist 2001 kuni 1. detsembrini 2003), millisel ajaperioodil oli talle hästi teada, et politsei teda otsib. Ta oli siiski lahkunud Venemaale ning tuli tagasi alles kuus kuud hiljem, ebaseaduslikult piiri ületades, kuna tema Vene viisa oli aegunud. Kohtud tuvastasid ka, et kaebajal puudusid tihedad sidemed Eestiga, sest ta oli kodakondsuseta isik, ta ei olnud abielus ja tal puudus perekond. Leiti, et võttes arvesse kaebajat süüdistuse kohaselt ees ootavat karmi karistust, on põhjendatud arvata, et ta hoidub kohtust uuesti kõrvale. Kohtud olid ka arvamusel, et vabaduses viibides võib kaebaja ohvrile ja tunnistajatele survet avaldada.

26. 4. septembril 2008 tegi Viru Maakohus otsuse. Kaebaja mõisteti koos K.-ga süüdi tahtlikus tapmises ja võõra vara hävitamises. Kaebajale mõisteti vastavalt kolmteist aastat ja kolm aastat vangistust; liitkaristuseks kahe kuriteo eest mõisteti kolmteist aastat vangistust. Vahi all olnud aeg arvati karistusaja hulka. Kaebaja suhtes rakendatud tõkend jäeti muutmata – isik jäeti kuni kohtuotsuse jõustumiseni vahi alla.

27. Samal kuupäeval otsustas maakohus lõpetada kriminaalmenetluse T. suhtes karistuse mittevastavuse tõttu, sest isik oli süüdi mõistetud teises kriminaalasjas, kus talle määrati liitkaristusena kümme aastat vangistust.

28. Kaebaja esitas maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, viidates muuhulgas, et rikutud on konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul. Ta märkis ka, et teda peeti kinni peaaegu neli aastat ja kümme kuud.

29. 27. jaanuari 2009 otsusega tühistas Tartu Ringkonnakohus maakohtu otsuse osaliselt, karistuse mõistmise osas. Ringkonnakohus viitas konventsiooni artikli 6 lõikele 1 ja märkis, et mõistlik aeg kriminaalmenetluses sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest. Kohus leidis, et mõistliku aja rikkumisele kriminaalmenetluses ei pea tingimata järgnema isiku õigeksmõistmine: asjaoludest olenevalt võiks proportsionaalseks lugeda ka menetluse lõpetamist karistuse ebaotstarbekuse tõttu või seda, kui menetluse ebamõistlikku aega arvestatakse karistuse mõistmisel. Ringkonnakohus tuvastas, et kriminaalmenetlus käesolevas asjas kestis kümme aastat ja kuus kuud. Kohus ei pidanud „ebaoluliseks”, et kaebajat peeti vahi all peaaegu viis aastat ja kaks kuud. Kohus leidis, et asja ei menetletud mõistliku aja jooksul. Lähtudes eeltoodust pidas ringkonnakohus õigeks vähendada kaebaja karistust ja mõistis kaebajale karistuseks tahtliku tapmise eest kaheksa aastat vangistust ja võõra vara tahtliku hävitamise eest ühe aasta vangistust ning liitkaristuseks kaheksa aastat vangistust.

30. 22. aprillil 2009 ei võtnud Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse.

II. ASJAKOHASED RIIGISESED ÕIGUSNORMID JA PRAKTIKA

31. Kriminaalmenetluse seadustiku § 385 kohaselt ei saa määruskaebuse lahendamise menetluses vaidlustada kohtumäärust vahistuse põhjendatuse kontrollimiseks. Kriminaalmenetluse seadustiku § 383 teise lõike kohaselt võib kohtumääruse, mida ei saa määruskaebusega vaidlustada, vaidlustada kohtuotsuse peale esitatavas apellatsioonis või kassatsioonis.

32. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium lahendas 30. detsembri 2008 otsuses (kohtuasi nr 3-4-1-12-08) taotlust tuvastada, et kriminaalmenetlus on

olnud ebamõistlikult pikk. Kolleegium jättis taotluse läbi vaatamata, leides, et kaebajal oli võimalik esitada tõhus nõue muus menetluses. Riigikohus selgitas:

“21. Kolleegium leiab, et on rikutud [kaebaja] õigust menetlusele mõistliku aja jooksul ja et [kaebajal] on võimalik esitada seda puudutav taotlus Tartu Maakohtus toimivas menetluses. Kohtul on kohustus see lahendada igas menetlusstaadiumis, mitte üksnes kohtuotsust tehes. Vajadusel peab kohus tuginema konventsioonile ja selle kohaldamise praktikale, mis on kriminaalmenetlusõiguse allikas tulenevalt KrMS § 2 punktist 2. Konventsiooni näol on tegemist Riigikogu ratifitseeritud välislepinguga, millel on põhiseaduse § 123 lõikest 2 tulenevalt prioriteet Eesti seaduste või muude aktide suhtes (vt Riigikohtu üldkogu 6. jaanuari 2004. aasta otsus asjas nr 3-1-3-13-03 - RT III 2004, 4, 36, punkt 31).

22. Kohus peab menetluse kestuse mõistlikkust EIK praktika kohaselt hindama kohtuasja eripärast lähtuvalt, võttes arvesse EIK praktikas sätestatud tingimusi, eeskätt kohtuasja keerukust, kaebaja tegevust ja pädevate võimuorganite tegevust (vt nt EIK 25. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas *Pélissier ja Sassi vs. Prantsusmaa* [suurkoda], avaldus nr 25444/94, punkt 67, EIK 1999-II). Ka Riigikohus on märkinud, et mõistliku menetlusaja ületamist hinnates peab kohus lähtuma kuriteo raskusest, kriminaalasja keerukusest ja mahukusest aga ka muudest konkreetsetest asjaoludest ning sealhulgas ka menetluse senisest käigust (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 27. veebruari 2004. aasta otsus asjas nr 3-1-1-3-04 – RT III 2004, 8, 86, punkt 19).

23. Kui kohus leiab, et [kaebaja] õigust menetlusele mõistliku aja jooksul on rikutud, on tal kõiki asjaolusid kaaludes võimalik konventsiooni artikli 6 lõikele 1 tuginedes kriminaalmenetlus määrusega otstarbekuse kaalutlusel lõpetada, teha õigeksmõistev otsus või arvestada mõistliku aja ületamist karistuse mõistmisel.

Riigikohtu kriminaalkolleegium on nende võimaluste kohta märkinud, et kriminaalasja menetlemise mõistliku aja möödumine ei pea iseenesest ja alati tähendama isiku õigeksmõistmist. Sõltuvalt asjaoludest võib kriminaalasja menetlemise mõistliku aja möödumise proportsionaalseks järelmiks olla ka näiteks menetluse lõpetamine otstarbekuse kaalutlusel või ka kõnealuse asjaolu arvestamine karistuse mõistmisel (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 27. veebruari 2004. aasta otsus asjas nr 3-1-1-3-04 – RT III 2004, 8, 86, punkt 22). Menetluse ebamõistliku pikkusega arvestamise kohta karistuse mõistmisel on kriminaalkolleegium märkinud, et kohtutel on konventsiooni artikli 6 lõikele 1 tuginedes Karistuseseadustiku §-st 61 lähtuvalt õigus kohaldada karistust alla seaduses sätestatud alammäära (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 7. novembri 2008. aasta otsus asjas nr 3-1-1-28-08 – RT III osas veel avaldamata, punkt 17).

[...]

25. Vaagides [kaebaja] taotlust hüvitada talle põhiõiguste rikkumisega tekitatud kahju, nõustub kolleegium menetlusosaliste seisukohtades avaldatud arvamusega, et [kaebajal] on võimalik nõuda kahju hüvitamist halduskohtus riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja korras.”

ÕIGUSNORMID

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 5 LÕIKE 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

33. Kaebaja kaebas, et tema vahi all pidamine oli ebamõistlik ja et rikuti konventsiooni artikli 5 lõiget 3, mis sätestab:

“Iga käesoleva artikli lõike 1 punkti c kohaselt vahistatu või kinnipeetu toimetatakse viivitamata kohtuniku või mõne muu seadusjärgse õigusvõimuga ametiisiku ette ning tal on õigus asja kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni. Vabastamist võidakse seostada tagatistega ilmuda asja arutamisele.”

34. Riik vaidles sellele väitele vastu.

A. Vastuvõetavus

1. Menetlusosaliste EIKile esitatud väited

35. Valitsus väitis, et kaebaja ei ole ammandanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid, sest jättis vaidlustamata Narva Linnakohtu 4. detsembri 2003 otsuse, millega ta võeti vahi alla, samuti järgnevad lahendid, millega kohus pikendas tema vahi all pidamist. Valitsus osundas, et viimane määrus, millega kaebaja vahi all pidamist pikendati (26. augustil 2004) tehti rohkem kui kuus kuud enne seda, kui kaebaja EIK-le kaebuse esitas (11. juulil 2007). Valitsus leidis, et artikli 5 lõige 3 ei ole kohaldatav kohtumenetluseaegse kinnipidamise suhtes. Lisaks ei tõstnud kaebaja küsimust tema vahi all pidamise kestusest apellatsioonkaebuses maakohtu 4. septembri 2008 otsuse peale ning igal juhul kestis kohtumenetlus veel ajal, mil valitsus esitas oma seisukohad.

36. Alternatiivselt leidis valitsus, et kaebaja ei olnud pärast Tartu Ringkonnakohtu 27. jaanuari 2009 otsust, millega vähendati tema karistust vahi all pidamise ja kohtumenetluse pikkuse tõttu, enam ohver konventsiooni artikli 34 tähenduses.

37. Kaebaja väitis vastu, et tema kaebus ei puuduta esialgset vahi alla võtmist ega vahi all pidamist eeluurimise ajal, vaid tema pikaajalist vahi all pidamist pikaleveninud kohtumenetluse ajal. Maakohtu kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuses tõstatas kaebaja vahi all pidamise ja kriminaalmenetluse pikkuse küsimused.

2. Kohtu hinnang

38. EIK kordab, et artikli 35 eesmärgiks on pakkuda lepinguosalistele riikidele võimalust ennetada või heastada oma väidetavad rikkumised enne selliste väidete esitamist konventsiooni institutsioonidele (vt, muuhulgas enimsiteeritustest EIK 28. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas *Selmouni vs Prantsusmaa*, kaebus nr 25803/94, punkt 74, EIK 1999-V). EIK märgib, et kaebaja võeti vahi alla 1. detsembril 2003 ja linnakohtu määruste alusel pikendati tema vahi all pidamist regulaarselt kuni kriminaalasja üleandmiseni linnakohtule 2004. aasta septembris. Selleks ajaks oli kaebaja viibinud vahi all vähem kui kümne kuud. Narva Linnakohtu ja Viru Maakohtu menetluse ajal taotles kaebaja korduvalt enda vabastamist, ent need taotlused jäeti rahuldamata (vt eespool kohtuotsuse punkt 25). Sellised kohtulahendid eraldi edasikaebamisele ei kuulu. EIK leiab, et riigi ametiasutustel oli võimalus heastada kaebaja konventsiooni artikli 5 lõikest 3 tulenevate õiguste väidetav rikkumine. Käesoleva kohtuasja raames ei ole määrav, kas kaebaja vaidlustas tema vahi alla võtmist lubava esialgse määruse või määrused tema vahi all pidamise pikendamiseks kohtueelse uurimise ajal, sest sel ajal ei pruukinud veel olla tõusetunud küsimus tema vahi all pidamise kestuse vastavusest konventsiooni artikli 5 lõikele 3. Mis puudutab seda, kas kaebaja oleks pidanud viitama sellele küsimusele maakohtu otsusele esitatud apellatsioonkaebuses ringkonnakohtule, märgib EIK, et EIK-le kaebuse esitamise ajal oli kaebaja kohtuasi veel esimese astme kohtu menetluses ja

seetõttu ei olnud apellatsioonkaebuse esitamine sel ajal kaebajale kättesaadav õiguskaitselahend. Järelikult tuleb see vastuväide tagasi lükata.

39. Väite kohta, et kaebus esitati hilinemisega, märgib EIK, et kaebaja viibis EIK-le 11. juulil 2007 kaebuse esitamise ajal vahi all. Järelikult peeti kuue kuu reeglist kinni ja ka see vastuväide tuleb tagasi lükata.

40. Küsimuse kohta, kas kaebaja kaotas ohvri seisundi, nagu väidab valitsus, kordab EIK, et karistuse vähendamine põhjusel, et menetlus kestis ebamõistlikult kaua, ei võta puudutatud isikult põhimõtteliselt ohvri staatust konventsiooni artikli 34 tähenduses. Siiski tuleb teha sellest reeglist erand, kui riigi ametiasutused on tunnistanud sõnaselgelt või põhimõtteliselt, et konventsiooni on rikutud ja heastanud seejärel rikkumise (vt *inter alia* EIK 15. juuli 1982. aasta otsus kohtuasjas *Eckle vs Saksamaa*, kaebus nr 8130/78, punkt 66, seeria A nr 1; EIK 12. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas *Jansen vs Saksamaa*, kaebus nr 44186/98; ja EIK 26. juuni 2001. aasta otsus kohtuasjas *Beck vs Norra*, kaebus nr 26390/95, punkt 27). Konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud mõistliku aja nõude rikkumisega seotud kohtuasjades saavad riigi ametiasutused heastada rikkumise vajalikul määral, eelkõige vähendades kaebaja karistust selgel ja mõõdetaval viisil (vt muuhulgas EIK 13. jaanuari 2009. aasta otsus kohtuasjas *Cocchiarella vs Itaalia* [suurkoda], kaebus nr 64886/01, punkt 77, EIK 2006-V; EIK 13. jaanuari 2009. aasta otsus kohtuasjas *Sorvisto vs Soome*, kaebus nr 19348/04, punkt 66; eespool viidatud EIK 26. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas *Beck vs Norra*; ja EIK 23. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas *Kaletsch vs Saksamaa*, avaldus nr 31890/06).

41. Käesoleva kohtuasja raames märgib EIK, et ringkonnakohus käsitles 27. jaanuari 2009 otsuses üksikasjalikult kriminaalmenetluse kestuse küsimust, viidates ka Riigikohtu ja EIK praktikale. Ehkki ringkonnakohus märkis, et kaebajat peeti vahi all peaaegu viis aastat ja kaks kuud, järeltas ta sellest, et kriminaalmenetluse kestus ei olnud mõistlik. Ilmneb, et kaebaja vahi all pidamise kestusele viidati selleks, et tugevdada kohtu järeldust kriminaalmenetluse kestuse ebamõistlikkuse kohta. EIK leiab, et ringkonnakohus ei tunnistanud seega sõnaselgelt artikli 5 lõike 3 rikkumist ega vähendanud kaebaja karistust selles osas mõõdetaval viisil.

42. Eeltoodust tulenevalt leiab EIK, et kaebaja ei ole kaotanud ohvri staatust konventsiooni artikli 34 tähenduses.

B. Sisu

1. Arvesse võetav ajavahemik

43. Ajavahemik, mida tuleb artikli 5 lõike 3 tähenduses arvesse võtta, algas 1. detsembril 2003 kaebaja vahi alla võtmisega. EIK, lähtudes väljakujunenud kohtupraktikast (vt näiteks EIK 26. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas *Kudla v. Poola* [suurkoda], kaebus nr 30210/96, punktid 104-105, EIK 2000-XI), leiab et artikli 5 lõike 3 tähenduses lõppes kõnealune periood 4. septembril 2008, kui Viru Maakohus tegi kaebaja suhtes süüdimõistva otsuse. Kaebaja viibis seega vahi all veidi üle nelja aasta ja üheksa kuu.

2. Kinnipidamise kestuse mõistlikkus

(a) Menetlusosaliste väited

44. Kaebaja leidis, et kriminaalasi ei olnud keeruline ning märkis, et kohtueelne uurimine selle põhiosas lõpetati enne kaebaja vahi alla võtmist.

45. Valitsuse väitel õigustas kaebaja vahi all pidamist asjaolu, et ta oli olnud tagaotsitav üle kahe aasta. Seetõttu oli põhjendatud kartus, et vabaduses viibides hoiab ta kohtumenetlusest kõrvale. Lisaks esitati kaebajale süüdistus väga raskes kuriteos, mille eest maksimumkaristusena võis mõista eluaegse vangistuse. Valitsus osundas ka, et kaebaja oli kodakondsuseta isik, ta ei olnud abielus ja tal puudus perekond, töö või püsiv sissetulek: need asjaolud ei sidunud teda Eesti riigiga, kust ta lahkus Venemaale, kui ta end varjas. Lisaks oli tegemist keerulise kriminaalasjaga.

(b) Kohtu hinnang

46. EIK kordab, et on konventsiooni artikli 5 lõikes 3 tagatud õigusega „asja kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni” seotud üldpõhimõtteid nimetanud mitmes varasemas kohtuasjas (vt muuhulgas enimsiteeritust eespool viidatud EIK 26. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas *Kudla vs Poola*, punktid 110 jj; EIK 3. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas *McKay vs Ühendkuningriik* [suurkoda], kaebus nr 543/03, punktid 41 jj, EIK 2006-X; ja EIK 15. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas *Sulaoja vs Eesti*, kaebus nr 55939/00, punktid 61-64 ja viited selles).

47. EIK märgib, et käesolevas kohtuasjas lähtusid kohtud peamiselt põhjendatud kahtlustest, et kaebaja on pannud toime raske kuriteo ja riskist, et ta võib kohtumenetlusest kõrvale hoida, sest ta hoidus menetlusest kõrvale pikalt enne tema vahistamist. Kohtud märkisid ka võimalust, et vabaduses võib kaebaja ohvrit ja tunnistajaid mõjutada.

48. EIK on nõus, et esialgu õigustasid kinnipidamist kahtlus, et kaebaja pani toime kuriteo ja vajadus tagada asja nõuetekohane menetlus. Veel õigustasid isiku kinnipidamist võimalus, et ta lahku riigist ja tema pikaajaline menetlusest kõrvalehoidmine. Seega pidas EIK kaebaja kinnipidamise aluseid vähemalt alguses „kohasteks” ja „piisavateks”.

49. EIK väljakujunenud praktika kohaselt peab EIK olema veendunud, et riigi kohtud viisid menetluse läbi „erilise hoolsusega”. Selles osas tuleb arvesse võtta uurimise keerukust ja erilisi asjaolusid (vt näiteks EIK 18. detsembri 1996. aasta otsus kohtuasjas *Scott vs Hispaania*, kaebus nr 21335/93, punkt 74, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI; ja EIK 23. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas *I.A. vs Prantsusmaa*, kaebus nr 28213/95, punkt 102, *Reports* 1998-VII).

50. EIK ei nõustu käesolevas kohtuasjas valitsuse väitega, et kriminaalasi oli keeruline. EIK täheldab, et kohtuasi puudutas tahtlikku tapmist ja võõra vara tahtlikku hävitamist kahe süüdistatava, kaebaja ja K., poolt. Lisaks esitati T.-le süüdistus kuriteost mitteteatamises. Maakohtu 4. septembri 2008 otsuse kohaselt kuulas kohus üle kaheksa tunnistajat ja ohvri ning tugines veel kolme tunnistaja ja ohvri kohtueelses uurimises antud ütlustele. Maakohtu otsuses kajastatud muud, peamiselt dokumentaalsed tõendid, mida kohus uuris, ei ole EIK arvates eriti mahukad.

51. EIK leiab, et käesolevas asjas tingisid kohtumenetluse ja kaebaja vahi all pidamise kestuse peamiselt arvukad kohtuistungite edasilükkamised, mis tulenesid kohtu probleemidest tunnistajate kohaleilmumisega ja menetlusosaliste haigestumisest. Lisaks tuli kohtumenetlust uuesti alustada pärast kohtuniku surma menetlus ajal ning hiljem kahe kohtuniku enesetaandamise tõttu. Lisaks jäid planeeritud istungite vahele märkimisväärsed vahed. EIKile kättesaadavast teabest ilmneb, et perioodil 2005-2008 oli ette nähtud keskmiselt viis kohtuistungit päeva

aastas, millest umbes pooled lükati edasi. Jättes seega kõrvale küsimuse, kas kaebaja vahi all pidamise alused olid sel perioodil jätkuvalt “kohased” ja “piisavad”, leiab EIK, et kuidagi ei saa väita, et kohtud oleksid viinud menetluse läbi “erilise hoolsusega”.

52. Seega on rikutud konventsiooni artikli 5 lõiget 3.

II KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

53. Kaebaja kaebas, et menetluse aeg ei vasta konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud „mõistliku aja” nõudele, mille kohaselt:

„Igaühel on [...] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus [...] asja arutamisele mõistliku aja jooksul [...] õigusemõistmise volitustega institutsioonis [...]”

54. Valitsus vaidles sellele väitele vastu.

55. EIK märgib, et pooled olid erineval seisukohal selles, millist kuupäeva tuleb lugeda arvesse võetava perioodi alguseks. Valitsus leidis, et kaebaja suhtes kriminaalmenetluse alustamise kuupäevaks tuleb lugeda 1. detsembrist 2003, mil kaebaja võeti vahi alla. Kaebaja leidis, et määrava tähtsusega kuupäev on 17. august 2001, millal koostati tema süüdistatavana vastutusele võtmise määrus.

56. EIK kordab, et artikli 6 lõikes 1 viidatud „mõistlik aeg” algab kriminaalasjades isiku „süüdistamisega”: see võib olla asja kohtusse jõudmisele eelnev kuupäev, näiteks vahi alla võtmise aeg, isikule tema süüdistamisest ametlikult teavitamise aeg või kohtueelse uurimise alustamise aeg. „Kriminaalsüüdistust” võib artikli 6 lõike 1 tähenduses defineerida kui „isiku ametlikku teavitamist pädeva ametiasutuse poolt sellest, et väidetavalt on ta pannud toime kuriteo”. Selline definitsioon vastab ka testile, kas „[kahtlustatava] seisundit mõjutati oluliselt” (vt eespool viidatud EIK 15. juuli 1982. aasta otsus kohtuasjas *Eckle vs Saksamaa*, punkt 73; ja EIK 31. märtsi 1998. aasta otsus kohtuasjas *Reinhardt ja Slimane-Käid vs Prantsusmaa*, kaebused nr 23043/93 ja 22921/93, punkt 93, *Reports* 1998-II).

57. Käesolevas asjas alustati kriminaalmenetlust 16. augustil 1998, esialgu seoses tapmisega. Sel ajal ei puudutanud menetlus kaebajat. Esimest korda kuulati kaebaja üle 11. augustil 1999. Võttes arvesse, et kaebaja oli siis tunnistaja, samuti tema ülekuulamise lühidust ning pinnapealsust, ei puudutanud EIK arvates menetlus ka sel kuupäeval kaebajat. EIK peab kohaseks lugeda kaebaja suhtes kriminaalmenetluse alustamise kuupäevaks 17. augusti 2001. Sel kuupäeval koostas uurija kaebaja süüdistatavana vastutusele võtmise määruse, kaebaja kuulutati sel päeval tagaotsitavaks, kuna ametiisikud ei leidnud teda, ning kohus andis loa ta leidmisel vahi alla võtta. EIK leiab, et kaebaja pidi neil päevadel saama teada sellest, et ametiasutused otsivad teda taga. EIK märgib, et valitsuse väitel ei tohiks ajavahemikku kuni kaebaja vahi alla võtmiseni arvesse võtta, kuna ta hoidus sel ajal kõrvale ja võeti vahi alla alles umbes 2 aastat ja neli kuud hiljem. EIK ei nõustu sellise lähenemisega kriminaalmenetluse alguse kindlaksmääramiseks. Siiski tuleb kaebaja käitumist võtta arvesse menetluse mõistliku aja hindamisel.

Kriminaalmenetlus lõppes 22. aprillil 2009, kui Riigikohus ei võtnud kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse. Menetlus kestis seega kolmes kohtuastmes seitse aastat ja kaheksa kuud.

58. Valitsus leidis, et kaebaja kaotas ohvri seisundi konventsiooni artikli 34 tähenduses pärast Tartu Ringkonnakohtu 27. jaanuari 2009 otsust, millega vähendati tema karistust vahi all pidamise ja kohtumenetluse pikkuse tõttu.

59. EIK, viidates selles küsimuses oma eespool viidatud väljakujunenud kohtupraktikale (vt eespool kohtuotsuse punkti 40), märgib et ringkonnakohus tuvastas oma otsuses, et kriminaalmenetluse pikkus ei olnud mõistlik (vt eespool kohtuotsuse punkti 29). EIK leiab, et sellega tunnistasid riigisiseseid kohtud sõnaselgelt konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumist.

60. Mis puudutab riigisiseste ametiasutuste poolt konventsiooni rikkumise eest pakutavat heastamist, märgib EIK, et kaebajat karistati kahe eraldi kuriteo eest, milles maakohus ta süüdi mõistis, vastavalt kolmeteistkümne- ja kolmeaastase vangistusega. Maakohus mõistis liitkaristuseks kolmteist aastat. Ringkonnakohus vähendas karistusi vastavalt kaheksa- ja üheaastaseks vangistuseks ning mõistis liitkaristuseks kaheksa aastat. Ringkonnakohus lühendas karistust menetluse ebamõistliku kestuse tõttu. EIK märgib lisaks, et menetlus lõppes 22. aprillil 2009, kui Riigikohus ei võtnud kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse. See toimus vähem kui kolm kuud pärast ringkonnakohtu otsuse tegemist, mistõttu leiab EIK, et järgnev menetlus asja arutamist märkimisväärselt ei pikendanud.

61. EIK on veendunud, et käesolevas asjas võtsid riigisiseseid kohtud asjakohaselt arvesse menetluse kestust ja lühendasid kaebaja karistust selgel ja mõõdetaval viisil. Seetõttu leiab EIK, et kaebajale heastati artikli 6 lõike 1 väidetav rikkumine kohaselt.

62. EIK asub seisukohale, et kaebaja kaotas konventsiooni artikli 6 lõike 1 väidetava rikkumise osas ohvri seisundi konventsiooni artikli 34 tähenduses. Sellest järeldub, et kaebus on selgelt põhjendamatu ning tuleb konventsiooni artikli 35 lõigete 3 ja 4 alusel tagasi lükata.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

63. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.“

64. Kaebaja ei ole esitanud õiglase hüvitust nõuet. Sel põhjusel leiab EIK, et kaebajale vastava summa määramiseks puudub alus.

EELTOODUST TULENEVALT KOHUS, ÜHEHÄÄLSELT:

1) *tunnistab* kaebuse menetluse ebamõistliku pikkuse osas vastuvõetamatuks ja ülejäänud osas vastuvõetavaks;

2) *leiab*, et konventsiooni artikli 5 lõiget 3 on rikutud.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 4. veebruaril 2010 EIK reglemendi 77. reegli punktide 2 ja 3 kohaselt.

Stephen Phillips
Sekretäri asetäitja

Peer Lorenzen
Esimees